

דפי עיון

במפרשים

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

י"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.נ. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ג

פרשת תרומה

א. ביאור יש"ר.
פרק כה' פסוקים י', יא':

התחיל מן הארון שהוא התכלית, שערך החפץ במשכן הוא נקוס מנוח
השכינה שהוא הארון, כמו שאמר וטעמתי לך אם ודברתי אתך מעל
הכפורת (לקמן כ"ב), והוא ח"כ מוקדם במעלה, אבל משה הקדים צפ'
ויקהל את המשכן את אהלו וגו', וכן עשה בללאל, לפי שהוא הראוי לקדם
במעשה: ארון. כמין ארגו יושב על שוליו בלא רגליס: אמתים. כל האמות
של משכן היו ביוניות, בנות ששה טפחים, והטפה ארבע אנגשות בגודל,
חון ממוצח הזהב והקרן והקובץ והיסקוד: (יא) וצפית. עשאן בללאל שלש
חיכות, שחיס של זהב ואחת של עץ, נתן של עץ בתוך של זהב ושל זהב
בתוך של עץ, והיפה שפתיו העליונות בזהב, והנה עובי כל דופן של הארון
הפנימי היה חלי טפה ועובי שוליו טפה, אבל עובי שוליו החיצון לא היה
אלא משהו, נמלא גובה הארון האמלעי של עץ תשעה טפחים עם השולים
כדברי הכתוב פנימי של זהב גבהו שמה טפחים, והחיצון של זהב גבהו
עשרה ומשהו, תשעה כנגד גובה האמלעי, ומשהו עובי שוליו הזהב של
חיצון, וטפה עשירי עולה למול עובי הכפורת שהוא טפה, ומכסה חיצור
הכפורת והארון: זה זהב. כמין כתר מוקף לו סביב, למעלה מעובי
הכפורת כל שהוא, והיה ח"כ גובה החיצון עם הזר של זהב עשרה טפחים
שני משהוין:

אלות

1. כרשננו מנאק למה התורה קבצה את סדר הדברים, התוכל להסביר?
2. למה משה לא ציווה כק ולכן אם בללא צה לפי סדר שונה?
3. "מוקדם במעלה" אק "מאוחר במעלה" למה?
4. מה תכליתו של הארון?
5. התוכל להסביר את שלוש התיבות, שתיים מלה ואחד מצף, אק ולמה?
6. מהו הזר?

* * *

ב. רש"י הירש.

פרק כה' פסוק יא':

— חיבה של עץ. הוה אימר: חיים של טוהר
ויציבות בפנים ובחוק, חיים של אצילות ואמת, נקים
מכל סיגים ומחוסרנים בפני כל שינוי ופיחות, — זה
התנאי, ואלה מחיצות הזהב, שבתוכם
יתפתחו החיים מתוך התורה ויתנשאו
כהתנשא העץ על פלגי מים. חסינות מפני כל
רע, נכונות לכל טוב, "זהב" ו"עץ" — מצוות
לאיתעשה ומצוות עשה — אלה שני הפנים של
מיכלול התכונות, המכשירות את ישראל להיות
בית קיבול בשביל תורת ה'.

(יא) וצפית. אל כושר הקליטה וההשתלמות
החיונית צריך שתתלווה היציבות, העמידה
וההתמדה הנחושה בכל מידה טובה ואצילה, בכל
קישט דבר אמת: לסיכך תתלווה אל העץ —
המתכת, אל עצי השיטים — הזהב. תורת
ה' דורשת מהאדם המקבל אותה כדי לקיימה —
כושר השתלמות ויציבות באחד,
ויציבות אצילית זו צריכה להוכיח את עצמה
כלפי פנים וכלפי חוץ: מבית ומחוץ
תצפנו. הארון היה עשוי שלוש תיבות: חיבה
פנימית וחיבה חיצונית מזהב, ובין שתי תיבות הזהב

תרומה

עצמה, אלא נוצר עליי שפת הארון עצמה הכוללת כלפי מעלה. הוה אומר: אם ישראל רק ישמור על יציבותו ותוסנו במלוא טוהרם של חייו הפנימיים והחיצוניים, הרי מעצמו יעמוד מחוסן נגד כל פגיעה מבחוץ. "וראו כל-עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" (דברים כה, י); "קדש ישראל לה' ראשית תבואתו כל-אכליו יאשמו רעה תבא עליהם" (ירמיה ב, ג).

ועשית עליו זר זהב סביב. הזר ניצב על הארון למעלה מסביב, והוא היה עשוי בשפת דופן-הזהב החיצון של הארון, המתרוסמת מעל לכפורת. "זר" - מלשון "זור": להיות זר ומרוחק מאחרים בשל תכונתו הפנימית. נראה שמשמעות הזר, הן בשל צורתו הן בשל שמו, היא הקדושה של כלי המקדש וש מירתם ממגע יד האדם. במובן זה קרוב "זר", גם מבחינה לשונית, ל"זור": כתר, תכשיט שעל הראש. כאן בארון אין הזר התיכה בפני

אלות

1. פרשנו - ככל פירושו את המשכן והקרנות - מחפש מחצות סימלית מוסרית, מה הסגרו לצנין הארון?
2. למה עליו שכבות?
3. למה מבית ומחוץ, מה באים ללמד?
4. מה הזר בא להוסיף?
5. איך כל זה בא ללמד את ישראל?

* * *

ג. האברבנאל

פרק כה' פסוקים כא', כב':

ואמנם אמרו: "ואל הארון תתן את העדות", בהיות שכבר אמרו למעלה (לעיל פסוק טז), יתנה להגיד, שלא יתן הכפרת על הארון אלא אחרי שישים בתוכו לוחות העדות. וכאלו אמר: ונתת את הכפרת על הארון מלמעלה, אחרי אשר אל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך, כי אז תשים הכפרת עליו. ובהיות שמה הכפרת עם הכרובים למעלה על הלוחות, אז תבוא הנבואה: "ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הכרובים", רוצה לומר: ולא תצטרך לעלות אל ההר להנבא, כי שם מבין שני הכרובים, בהיותם על העדות, אצוה אותך את כל הדברים הצריכים אל בני ישראל. וכבר זכרתי על מה היה רמז הכפרת והכרובים כפי רמזי דרך החכמה, וכפי דרך התורה אשר בחרתי בו. ולפי דרך הפשט הזה, ולכל אחד מדרכי הרמזים ההם במצות הארון והכרובים, לא היו עוברים על "לא תעשה לך פסל וכל תמונה" (לעיל כ, ד). כי שם היתה האזהרה שלא יבואו לעוברים, כמו שאמר (שם שם, ה): "לא תשתחוה להם ולא תעבדם", אך מלאכת המשכן וכליו היו לשם ה'. ולא היו הכרובים להיותם אמצעיים בינם לבין אלהיהם, אלא לזכר מעשים הנוראים. והותרה בזה השאלה השניה.

תשובה לשאלה השניה

אלות

1. על אינה קושי אפשרי מנסה פרשנו להשיב בתחילת דבריו?
2. למה היה חשוב שהכפורת תינתן רק אחרי הלוחות הכרית יהיו בארון?
3. מתי ואיך "תבוא הנבואה" ומהיכן?
4. מה היה החשש בצצט ציווי הכרובים ואיך פרשנו מסביר זאת?

* * *

ד. כלי יקר

פרק כה' פסוקים כה', כו':

[כח] ונעשית לו ארבע טבעות זהב. כדי שיזכר כי הצלחות העולם הנה הם גלגל החומר בעולם, כטבעת זה העגל, ועל ידי זכירה זו יפרנס משלחנו לעניים. ולעמדת זה יזכר גדל השקר לעולם הבא, שאין לו סוף, כטבעת זה העגל שאין לו סוף. ואמר:

התאזר, שלא יהיה לו פתח פתוח אליהם, אלא יסגר בעדם ויתן להם קצבה. "ועשית זר זהב למסגרתו סביב". כי הסוגר בעד תאנתו הרי הוא בן חורין ומלך, לאפוקי הפורץ גדרו, לעולם הוא עני בדעתו. ונקט לשון זר, וזכה - נעשה לו זר וקָתַר, לא זכה - נעשה זר ונִכְרִי, כי יעזב לאחרים חילו.

תרומה

וּכְתִיב כָּאֵן "לְבַתִּים לְבָדִים", אָף עַל פִּי שְׁגַם טַבְעַת שֶׁל הָאָרֶן הָיָה בְּתִים לְבָדִים, מְכַל מְקוֹם לֹא נֶאֱמַר שֶׁם לְשׁוֹן זֶה כִּי אִם בְּשִׁלְחֹן, לְפִי שֶׁבְּשִׁלְחֹן בָּא הֶרְמוּ שְׁעֲנִיִּים וּמְרוּדִים יָבִיא בֵּית, וְזֶה "בְּתִים לְבָדִים", אֶל הַעֲנִיִּים שֶׁנֶּקְרְאוּ בָּדִים, כִּי בַד כְּבֵד לְשׁוֹן יַחֲדָי, וְכֵן כֹּל עֲנִי שׁוֹכֵן לְבָדוֹ וְהַלֵּל מִתְרַחֵקִים מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "אָף כִּי מִרְעִהוּ רַחֲקוֹ מִמֶּנּוּ" (משלי יטו). וְסִימָן לְדַבָּר, "לְבָדִים" אוֹתִיּוֹת בְּדָלִים. וְכְמוֹ שֶׁסֶּתֶם בָּדִים אֵלֶּי הֵם נוֹשְׂאֵי הַשִּׁלְחָן, כִּן הַעֲנִיִּים הֵם נוֹשְׂאֵי שִׁלְחָן שֶׁל הַעֲשִׂירִים, כִּי בְּזִכְוֹתָם יֵעָרֵף לוֹ ה' שִׁלְחָן, וְנִחַת שִׁלְחָנוֹ יִמְלֵא דֶשֶׁן" (על פי איוב לו, טו) בְּזִכְוֹת שֶׁהוּא מִפְּרָנָס אֶת הַעֲנִיִּים.

"לְעַמַּת הַמַּסְגֵּרֶת תִּהְיֶינָה הַטַּבְעַת", כִּי הַסּוּגָר כְּעַד תְּאֻתֵּיו וַיֵּשׁ קֶץ לְכָל עֲמָלוֹ וּמִסְתַּפֵּק בְּמַה שֶׁחָנְגוּ ה', הוּא הַזּוֹכֵר כִּי גִלְגַּל הוּא שֶׁחֹזֵר בְּעוֹלָם, וְחוֹנֵן דָּלִים, וְהוּא הַמְצַפֶּה אֶל רֵב טוֹב הַצִּפּוֹן לְצַדִּיקִים לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁאִין לוֹ תַחֲלָה וְסוּף. אֲבָל מִי שֶׁאִינוֹ סוּגֵר בְּעַד חֲמַדְתּוֹ, וְאִין קֶץ לְכָל עֲמָלוֹ וְעֵינָיו לֹא תִשְׁבַּעְנָה לְעוֹלָם, אִינוֹ מְקַוֶּה אֶל שֶׁכֵּר הָעוֹלָם הַבָּא, וְלְעוֹלָם אִינוֹ נוֹתֵן מִלְחָמוֹ לְדָל, כְּנוֹדֵעַ מִדְּרָךְ רֵב בְּנֵי עַמְנוּ. וְזֶה הַטַּעַם גַּם בְּטַבְעַת שֶׁל הָאָרוֹן, כִּי עַל יְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁבְּאֲרוֹן יִזְכֶּה לְמַחֲוֹל שֶׁל צַדִּיקִים בְּגֵן עֵדֶן, כְּמַחֲוֹל עֲגַל זֶה שְׁאִין לוֹ סוּף וְדוּמָה לְטַבְעַת. וּמִטַּעַם זֶה הָיָה הַטַּבְעַת עֲגוּלִים וְלֹא מִרְבָּעִים.

מסקנות

1. אִיךְ כִּרְשָׁנוּ נוֹתֵן כִּירוּשַׁיִם סַמְלִיִּים לְכָל עַמּוֹת הַמַּסְכֵּן, לְמַה צְרִיךְ אִסְתַּרְתָּ?
2. מַה אִסְתַּלְּמִים הַיָּר וְהַכֹּתֵר?
3. לְמַה נֶחֱוֵץ טַבְעוֹת, לְמַה הֵן צְאוּלוֹת וְלֹא הֵן אִסְתַּלְּמוֹת?
4. מַה: "... כְּנוֹדֵעַ מִדְּרָךְ רֵב כִּי אֶמְנוּ"?
5. לְאִיזָה מַחֲוֹל מְצַפִּים כֹּאן?
6. מַה מְרַמֵּז הַשִּׁלְחָן, לְמַה "בְּתִים לְבָדִים"?
7. אִיךְ וְלְמַה נוֹשְׂאֵי שִׁלְחָן הַצַּדִּיקִים הֵם הַצַּדִּיקִים דּוֹקֵא?

* * *

ה. מושך חכמה עם ירוש הרב י. קופרמן .

2. במאי קמנפליג? בהאי קרא, דתנאי, "ככר זהב טהור יעשה אותה" (שמות כה, טז) למדנו למנורה שבאה מן הככר. מנין לרבות נרותיה? תלמוד לומר "את כל הכלים האלה" (שם שם). יכול שאני מרבה אף מלקחיה ומחתותיה? תלמוד לומר "אותה" ... ר' יהושע בן קרחה אומר, מנורה באה מן הככר ואין מלקחיה ומחתותיה ונרותיה באות מן הככר. ואלא מאי אני מקיים "את כל הכלים האלה"? שהיו כלים של זהב. זהב בהדיא כתיב בו "עשית את נרותיה שבעה והעלה את נרותיה והאיר אל עבר פניה ומלקחיה ומחתותיה זהב טהור" ו לא נצרכה אלא לשי נרות (במקום שפזילה דולקת - רש"י), סדי"א הואיל ושי נרות אשחורי משהו, התורה חסה על ממונם של ישראל, ליעבד זהב כל דהו, קמ"ל.

3. ונאלץ היה להידחק לתרץ שפי הנרות צריכים להיות של זהב. 4. כי אילו נעשו הנרות מאותו ככר זהב טהור היה צריך לכונן: "ואת מנורת המאור ואת נרותיה", ורק אח"כ "ואת כליה", שהם מלקחיה ומחתותיה. 5. לו, כנ: "ויעש את נרותיה שבעה ומלקחיה ומחתותיה זהב טהור". 6. כלומר כשכולל בתוך ביטוי זה גם הנרות וגם מלקחיה ומחתותיה. 7. ראיה, איפוא, לדעתנו כי הנרות הם "כלים" של המנורה, ולכן כתיבת "נרותיה" אחרי "כליה" מעידה על כך כי הנרות לא נעשו מאותו ככר זהב ממנו נעשתה המנורה עצמה. כתיבת "נרות" בנפרד אף גרמה לכך שכתוב "כליה" ולא "כל כליה" ומכאן שהנרות כלי המנורה הם.

פרק שתי מידות (מנחות) דף פח, ב פליגי תנאי אם נרות באין מן הככר, ובמלקחים ובמחתות מודו כולי עלמא יעויין שם 1. ומפרש תמן טעמו יעויין שם 2. וטעם של התנא דסובר דאין נרות מן הככר, נראה משום דבראש ויקהל כתיב (לה, יד) "ואת מנורת המאור ואת כליה" [מלקחים ומחתות] ואת נרותיה ואת שמן המאור - אפסק* קרא לכלים קודם נרות המערכה, ושמוע מיניה דכמו "כלים" הן דברים שהן חוץ לככר, כן הנרות הם דברים שחוץ לככר, ולכן בכלי משכן כתיב לקמן סוף ויקהל תרי זימני (לה, יד, לו, כג) דעשייה הית הנרות קודם למלקחים ומחתות, ורק משה טנה בפעם אחד (לה, יד) להודיעכם שאין הנרות מן הככר, ולכן לא כתיב "ואת כל כליה" (שם) כמו דכתיבה גבי שולחן (לה, יג) ומזבח (שם טז) ולקמן במנורה (כה, טז) כמסיים הדבר, אבל כאן שכתב אחר כך הנרות לא מצו למכתב "כל כליה" ו דוד"כ.

1. דתנאי, מנורה ונרותיה באות מן הככר ואין מלקחיה ומחתותיה מן הככר. ר' נחמיה אומר מנורה היתה באה מן הככר, ולא נרותיה ומחתותיה באות מן הככר.

מסקנות

1. כִּרְשָׁנוּ מִתְצַחֵק בְּצַיִת הַכִּלִּים וְכֹאן הוּא נוֹדֵעַ לְבַעֲיָה מִיּוֹחֲדָת, מַה'?
2. מַה לֶּה בְּצַטַּע חֹשֶׁב מַה כּוֹלֵף כִּכֵּר הַלְהַב?
3. מַה הֵם כִּלֵּי הַמְנוֹרָה לְפִי זֶה?
4. הֵיךְ לְכָל זֶה אִסְתַּלְּמוֹת רַעֲיוֹנִית-רוֹחֵנִית?

* * *